

KÖZTES-EURÓPA

2024/1. szám

XVI. évf./1. szám

No. 35

Társadalomtudományi folyóirat
A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei

Felelős szerkesztő/Főszerkesztő:

Dr. habil. Bali Lóránt - Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem

Főszerkesztő-helyettes:

Prof. Dr. Gulyás László – egyetemi **KÖZTES-EURÓPA**
tanár Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Szegedi Tudományegyetem

A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG tagjai (2021.01.01-től):

Dr. habil. Domonkos Endre – Budapesti Gazdasági Egyetem

Dr. PhD. Döbör András – Szegedi Tudományegyetem

Dr. habil. Győri Ferenc – Szegedi Tudományegyetem

Prof. Dr. Kaposi Zoltán, Dsc – Pécsi Tudományegyetem

Dr. habil. Kókai Sándor – Nyíregyházi Főiskola

Dr. PhD. Turcsányi Enikő – Szegedi Tudományegyetem

Felelős kiadó:

Egyesület Közép-Európa Kutatására/SZTE-Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Kiadó székhelye:

6727 Szeged Lőwy Sándor utca 37./6725 Szeged Boldogasszony sgt. 6.

Felelős kiadó személy:

Prof. Dr. Gulyás László/Dr. PhD. Döbör András

A Szerkesztőség székhelye: SZTE-JGYPK Szakképzési Felnőttképzési és Tudásmenedzsment
Intézet, 6725, Szeged, Boldogasszony sgt. 6.

A Szerkesztőség levélcíme: Egyesület Közép-Európa Kutatására 6727 Szeged, Lőwy Sándor u.
37.

A Szerkesztőség emailcíme: laszlo.gulyas65@gmail.com és/vagy gulyas.laszlo@jgypk.szte.hu

Nyomda:

S-Paw Nyomda Üllés

ISSN 2064-437X (Nyomtatott)

ISSN 2676-8909 (Online)

A VIKEK KIADVÁNYAI

KÖZÉP-EURÓPA KÖZLEMÉNYEK

- I. évf. (2008): № 1.; № 2.
II. évf. (2009): № 3.; № 4–5.; № 6–7.
III. évf. (2010): № 8.; № 9.; № 10.; № 11.
IV. évf. (2011): № 12.; № 13.; № 14–15.
V. évf. (2012): № 16.; № 17.; № 18–19.
VI. évf. (2013): № 20–21.; № 22.; № 23.
VII. évf. (2014): № 24.; № 25.; № 26–27.
VIII. évf. (2015): № 28.; № 29.; № 30.; № 31.
IX. évf. (2016): № 32.; № 33.; № 34.; № 35.
X. évf. (2017): № 36.; № 37.; № 38.; № 39.
XI. évf. (2018): № 40.; № 41.; № 42.; № 43.
XII. évf. (2019): № 44.; № 45.; № 46.; № 47.
XIII. évf. (2020): № 48–49.; № 50.; № 51.
XIV. évf. (2021): № 52 № 53 XV. évf. (2022): № 54.; № 55.
XVI. évf. (2023): № 56.; № 57.;
XVII. évf. (2024): № 58.; № 59.;

A VIRTUÁLIS INTÉZET KÖZÉP-EURÓPA KUTATÁSÁRA KÖZLEMÉNYEI

- I. évf. (2009): № 1.
II. évf. (2010): № 2.; № 3–4.
III. évf. (2011): № 5–6.
IV. évf. (2012): № 7.; № 8. (A-sorozat 1.); № 9. (B-sorozat 1.);
№ 10. (A-sorozat 2.); № 11. (A-sorozat 3.)
V. évf. (2013): № 12. (A-sorozat 4.); № 13. (B-sorozat 2.)
A 2014-es évben a folyóirat kettévált, ennek megfelelően az alábbi számok jelentek meg:

KÖZTES-EURÓPA

Társadalomtudományi folyóirat

- VI. évf. (2014): № 14.; № 15–16.
VII. évf. (2015): № 17–18.
VIII. évf. (2016): № 19–20.
IX. évf. (2017): № 21–22.
X. évf. (2018): № 23.; № 24.
XI. évf. (2019): № 25.; № 26.
XII. évf. (2020): № 27.; № 28.;
XIII. évf. (2021): № 29.; № 30.;
XIV. évf. (2022): № 31.; № 32.;
XV. évf. (2023): № 33.; № 34.;
XVI. évf. (2024): № 35.

TAYLOR

Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat

- VI. évf. (2014):** № 14–15.; № 16–17.
VII. évf. (2015): № 18–19.; № 20–21.
VIII. évf. (2016): № 22.; № 23.; № 24.; № 25.; № 26.
IX. évf. (2017): № 27.; № 28.; № 29–30.
X. évf. (2018): № 31.; № 32.; № 33.; № 34.
XI. évf. (2019): № 35.; № 36.; № 37.
XII. évf. (2020): № 38.
XIII. évf. (2021): № 40.; № 41
XIV. évf. (2022): № 42.; № 43
XV. évf. (2023): № 44.;

A KÖZÉP-EURÓPAI MONOGRÁFIÁK

- № 1.:** Keczer Gabriella: Egyetemirányítás: Lehetőségek és korlátok. Szeged. 2010.
№ 2.: M. Császár Zsuzsa: Kisebbség-oktatás-politika a Balkánon. Szeged. 2011.
№ 3.: Győri Ferenc: Tehetségföldrajz: Magyarországi vizsgálatok. Szeged 2012.
№ 4.: Gulyás László-Keczer Gabriella: Projektmenedzsment 1.0. Szeged. 2012.
№ 5.: Győri Ferenc (szerk.): A tudás szolgálatában. Szeged. 2012.
№ 6.: Gulyás László: A Délvidék története 2. Szeged. 2012.
№ 7.: Veres Lajos (szerk.): Regionális földrajzi tanulmányok. Abonyiné Palotás Jolán 70. születésnapja tiszteletére. Szeged. 2013.
№ 8.: Gulyás László: A Délvidék története 3. Szeged. 2013.
№ 9.: Bali Lóránt (szerk.): Muramenti Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás és szomszéd településeinek, valamint Muraköz megye opócinák társadalmi-gazdasági tényezőinek elemző bemutatása. Szeged. 2014.
№ 10.: Lóránt Bali (ed.): Predstavljajte drusvenogospodarstvenich címbenika... Szeged. 2014. **№ 11.:** Keczer Gabriella: Az egyetemek szerepe, irányítása és működése a 21. század elején. Szeged. 2014
№ 12.: Dajnok Krisztina: Helyet mindenkinek! Fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességű munkavállalók HR sajátosságainak feltárása az Észak-Alföldi régióban. Szeged. 2014. **№ 13.:** Döbör András-Zeman Ferenc: Tanulmányok a magyar történelemből a kora újkortól a legújabb korig. Szeged. 2014
№ 14.: Döbör András-Zeman Ferenc: Tanulmányok a magyar történelemből a kora újkortól a legújabb korig II. Szeged. 2015.
№ 15.: Miklós Péter: Érték és foglalkoztatás. Tanulmányok a munka világából. Szeged. 2017.
№ 16.: Szónokyné Ancsin Gabriella: Magyarok a Kárpát-medencében 2. Szeged. 2017.
№ 17.: Gulyás László: „Sok van mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb”. Tanulmányok a gazdálkodás- és szervezéstudományok köréből 2009–2017. Szeged. 2018.
№ 18.: Polgári Szilvia: Beszélgetések vágatlanul/Conversation uncut version. Szeged. 2018.
№ 19.: Haffner Tamás: Az Uniós és a magyar energiapolitika helyzete és kihívásai. Szeged. 2019.
№ 20.: Gulyás László (szerk.): SZÁZADIK! 2019.
№ 21.: Szónokyné Ancsin Gabriella (szerk.): Magyarok a Kárpát-medencében 3. 2019.
№ 22.: Gulyás László (szerk.): 111 életrajz a külpolitika történetéhez. 2020.
No23: Turcsányi Enikő (szerk.): Fejlődéslelektan óvodapedagógusoknak, fejezetek a fogamzástól a beiskolázásig. Szeged. 2020.
No24: Gulyás László (szerk.): A Délvidék története 4. Szeged. 2020.
No25: Gulyás László (szerk.): A Délvidék története 5. Szeged. 2020.
No26: Gulyás László (szerk.): Fejezetek a versaillesi Közép-Európa történetéből. 1. kötet: Az utódállamok születése 1918–1924. Szeged. 2021.
No27: Szónokyné Ancsin Gabriella: Magyarok a Kárpát-medencében 4. Szeged. 2020.
No28: Gulyás László – Tóth Marcell – Zeman Ferenc (szerk.): Lokális Trianon 1. Csongrád, Csanád és Torontál vármegye az összeomlás éveiben 1918–1920. Szeged. 2021.

- No29: Gulyás László – Tóth Marcell – Zeman Ferenc (szerk.): Lokális Trianon 2. Szeged az összeomlás éveiben 1918–1920. Szeged. 2021.
- No30: Gulyás László – Tóth Marcell – Zeman Ferenc (szerk.): Lokális Trianon 2. Szeged az összeomlás éveiben 1918–1920. Szeged. 2021.
- No31: Hamerli Petra: Egy fasiszta gentleman az olasz külügyek élén Dino Grandi politikai-diplomáciai pályája. Szeged. 2023.
- No32: Ferenc Szávai (editor): British diplomatic papers on the birth of the new borders of Central-Europe 1918–1920

GEOPOLITIKAI SZEMLE

I. évf. (2019): № 1.; № 2.; № 3. **II. évf. (2020):** № 4.; № 5.

III. évf. (2021): № 6.; № 7.; **IV. évf. (2022):** № 8.; № 9.

TARTALOMJEGYZÉK

GEOPOLITIKA ROVAT

SZALAI LEVENTE: Németország keleti szomszédai és a Keleti Partnerség program: geopolitikai fontosság, centrum-periféria viszonyrendszer és kihívások a régió stabilitásában 7–18

TRIANON ROVAT

SZŰCS LAJOS: Trianon másként. A békediktátum következményei Szolnokra 19–30

Jelen folyóiratszám
a
Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására
169. kiadványa

SZALAI LEVENTE

PhD., hallgató,

PTE Természettudományi Kar, Geopolitika Doktori Iskola, Pécs

PhD student, University of Pécs, Faculty of Natural Sciences,

Doctoral School of Geopolitics, Pécs

ORCID: 0000-0002-6815-8061

e-mail: szalailevente1@gmail.com

NÉMETORSZÁG KELETI SZOMSZÉDAI ÉS A KELETI PARTNER- SÉG PROGRAM: GEOPOLITIKAI FONTOSSÁG, CENTRUM-PERIFÉ- RIA VISZONYRENDSZER ÉS KIHÍVÁSOK A RÉGIÓ STABILITÁSÁ- BAN

*GERMANY'S EASTERN NEIGHBORS AND THE EASTERN PARTNERSHIP PROGRAM:
GEOPOLITICAL IMPORTANCE, CENTRE-PERIPHERY RELATIONSHIP SYSTEM AND
CHALLENGES IN THE STABILITY OF THE REGION*

ABSTRACT

Germany's Eastern neighbors hold significant geopolitical importance, both for Berlin's foreign policy and the broader European landscape. This paper delves into the intricate dynamics of the Eastern Partnership Program (EPP), focusing on its implications for the region's stability and the center-periphery relationship system.

This paper examines the center-periphery relationship within the EPP framework, exploring how Germany's leadership interacts with the aspirations and challenges faced by its Eastern neighbors. While the program has facilitated reforms and fostered closer ties with the EU, it also exposes tensions between the core EU states, particularly Germany, and the periphery, as aspirations for full EU membership clash with the realities of geopolitical constraints and domestic politics.

By analyzing the geopolitical intricacies and center-periphery dynamics within the Eastern Partnership Program, this paper provides insights into the evolving role of Germany in shaping the destiny of its Eastern neighbors and navigating the challenges to regional stability. Understanding these dynamics is paramount for crafting effective policies that promote security, prosperity, and cooperation in Eastern Europe.

Keywords: Center-periphery, geopolitics, stability, partnership, challenges, cooperation

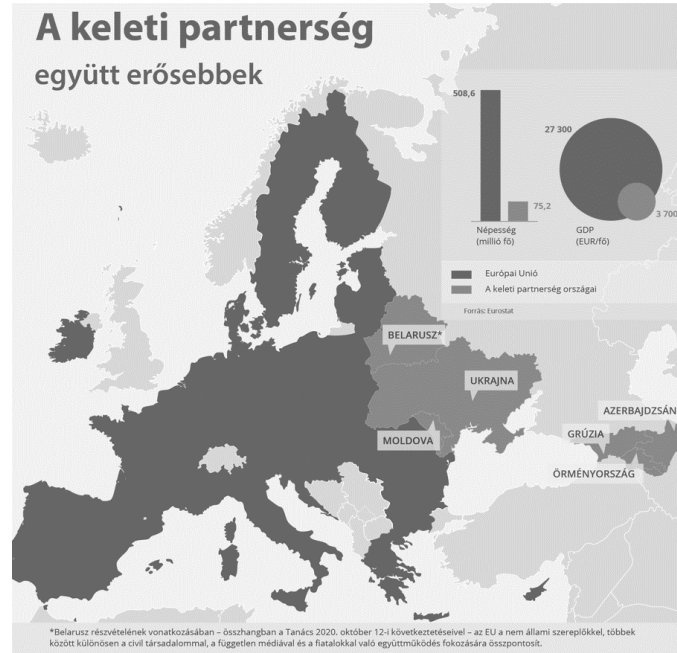
Kulcsszavak: Centrum-periféria, geopolitika, stabilitás, partnerség, kihívások, együttműködés

1. Bevezetés

1.1. A téma relevanciája és fontossága a centrum-periféria viszonyrendszer és a geopolitika kontextusában

Németország keleti szomszédai és a Keleti Partnerség (Kelet Partnership) program jelentős geopolitikai jelentőséggel bír a centrum-periféria kapcsolatrendszerben. Ezen tanulmány célja, hogy feltárja e téma relevanciáját és fontosságát, a geopolitikai jelentőségre, a centrum-periféria dinamikájára és a regionális stabilitás kihívásaira összpontosítva.

1. térkép: Az Európai Unió, és a Keleti partnerség országai

Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/towards-stronger-eastern-partnership/>

Németország keleti szomszédjai, köztük Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország, stratégiaileg Európa közepén helyezkednek el. Hídként szolgálnak Németország (a központ) és a keleti periféria között, beleértve a keleti partnerség programjában részt vevő országokat, például Ukrajnát, Fehéroroszországot és Moldovát.

A centrum-periféria viszonyrendszerben Németország (a centrum) jelentős gazdasági, politikai és kulturális befolyást gyakorol keleti szomszédjaira (periféria). Ez a hatás nyilvánvaló ezen országok közötti erős kereskedelmi kapcsolatokban, politikai párbeszédben és kulturális cserében.

Az Európai Unió (EU) által kezdeményezett keleti partnerségi program célja a demokrácia, a jólét, a stabilitás és a fokozott együttműködés közös értékeinek közös térségének kiépítése az EU és hat kelet európai partner között. Németország, mint az EU legnagyobb gazdasága és vezető politikai hatalma, döntő szerepet játszik ebben a programban. A keleti partnerség programja tovább terjeszti ezt a centrum-periféria dinamikát a keleti perifériára. Ezen erőfeszítések ellenére a régió számos stabilitási kihívással néz szembe. Ide tartoznak a centrum és a periféria közötti gazdasági egyenlőtlenségek, a politikai feszültségek és a biztonsági fenyegetések. Németország központként betöltött szerepe a kihívások kezelésének felelősségével jár.

A gazdasági egyenlőtlenségek társadalmi nyugtalansághoz és politikai instabilitáshoz vezethetnek a periférián. Ennek megoldásához Németországnak és az EU-nak elő kell segítenie a gazdasági konvergenciát beruházások, kereskedelem és segélyek révén. A gyakran történelmi

konfliktusokban és területi vitákban gyökerező politikai feszültségek újabb kihívást jelentenek. Németország a diplomáciai befolyásával közvetítő szerepet tölthet be e feszültségek feloldásában.

A biztonsági fenyegetések, különösen a nem állami szereplőktől és a külföldi beavatkozásoktól, állandó kihívást jelentenek. Németországot NATO-ban betöltött szerepe és erős védelmi képességei jól pozícionálják, hogy hozzájáruljon a térség kollektív biztonságához.

1.2. Németország keleti szomszédjai és a Keleti Partnerség program bemutatása

Az Európa szívében található Németország több országgal osztja meg keleti határait. Ide tartozik többek között Lengyelország és Csehország is. Németország és keleti szomszédjai közötti történelmi kapcsolat összetett, és konfliktusok, valamint kooperációs időszakok egyaránt jellemzik. A német-lengyel és a német-cseh határ menti területek vita tárgyát képezték, különösen a második világháború alatt és után, úgy mint az Odera-Neisse vonal, mely lengyel-német határt jelent. A háború utáni időszakban ezeken a területeken jelentős változások következtek be, beleértve a németek kitelepítését és új ipari tevékenységek beindítását. Ezek a történelmi események alakították Németország és keleti szomszédjai közötti kapcsolatokat, és ma is befolyásolják kapcsolataikat.¹

A mai kontextusban Németország diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat ápol keleti szomszédjaival. Az Európai Unió (EU) jelentős szerepet játszik e kapcsolatok alakításában. Az EU vezető tagjaként Németország egy olyan nagyobb nemzetközi társulás része, amely magában foglalja keleti szomszédjait. Az olyan országok, mint Lengyelország és a Cseh Köztársaság, szintén tagjai az EU-nak, ami megkönnyíti az együttműködést különböző ágazatokban, beleértve a kereskedelmet, az oktatást és a környezetvédelmet. Az EU keretrendszere elősegíti a békét, a stabilitást és a kölcsönös növekedést tagállamai, köztük Németország és keleti szomszédjai között.

Az elért haladás ellenére továbbra is kihívások vannak Németország és keleti szomszédjai közötti kapcsolatokban. A történelmi sérelmek, az eltérő politikai ideológiák és a gazdasági egyenlőtlenségek időnként megfeszíthetik ezeket a kapcsolatokat. Ezek a kihívások azonban további együttműködési és megértési lehetőségeket is kínálnak. Párbeszéd, közös kezdeményezések és kulturális cserék révén Németország és keleti szomszédjai továbbra is erősebb, harmonikusabb kapcsolatokat építhetnek ki.²

A Keleti Partnerség (EaP) az EU, tagállamai és hat kelet-európai ország közös kezdeményezése. A keleti partnerség kerete szabályozza az EU kapcsolatát a posztszovjet Örményországgal, Azerbajdzsánnal, Fehéroroszországgal, Grúziával, Moldovával és Ukrajnával. A keleti partnerség célja, hogy fórumot biztosítson az EU és kelet-európai szomszédjai közötti kereskedelemről, gazdasági stratégiáról, utazási megállapodásokról és egyéb kérdésekről folytatott megbeszélésekhez. A keleti partnerség elsődleges célja, hogy politikailag és gazdaságilag közelebb hozza keleti szomszédjait az EU-hoz azért, hogy olyan szoros együttműködési keretet hoz létre, amely nem kapcsolódik a tagság lehetőségéhez. A partnerség célja a demokrácia, a jólét, a stabilitás és a fokozott együttműködés közös értékeinek közös térségének kialakítása. Ennek alapjait az elmúlt években a Moldovával, Grúziával és Ukrajnával kötött társulási megállapodások és a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi övezetről szóló megállapodások

(DCFTA), valamint az Örményországgal kötött átfogó és megerősített partnerségi megállapodás hatálybalépésével tették le (CEPA). A vízumliberalizáció Moldovával, Grúziával és Ukrajnával szintén szerepel a keleti partnerség által elért eredmények listáján.³

Annak ellenére, hogy jelentős előre lépések történtek, a keleti partnerség továbbra is számos kihívással néz szembe. Az elmúlt években a keleti partnerországokban tapasztalható folyamatos politikai feszültségek és változások mély nyomot hagytak a régióban. Ugyanakkor a fehér oroszországi események rávilágítottak arra, hogy az egyetemes emberi jogok és az Európai Unió értékei továbbra is erős vonzerőt képviselnek.

Másrészt a partnerség közelebb hozta keleti szomszédjait az EU-hoz. A társulási megállapodások és a mélyreható és átfogó szabadkereskedelmi megállapodások hatálybalépése Moldovával, Grúziával és Ukrajnával, valamint az Örményországgal kötött CEPA a keleti partnerség jelentős vívmányának mondhatóak.

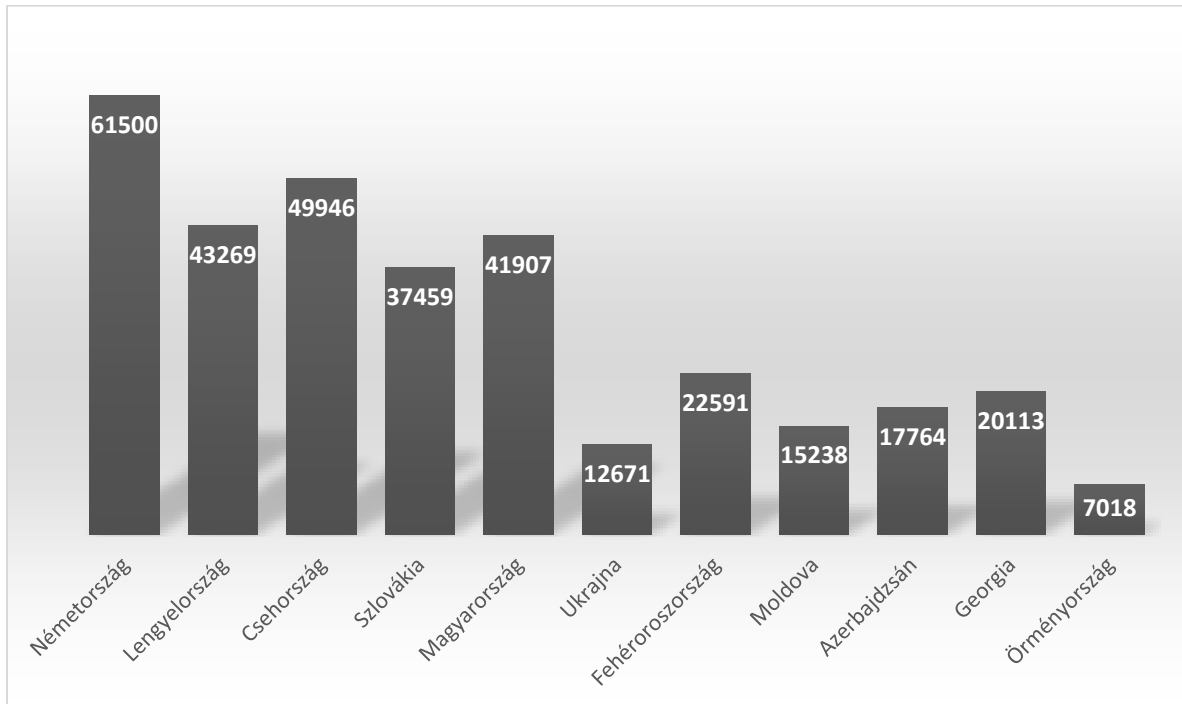
Németország döntő szerepet játszik a keleti partnerségben. 2021. december 15-én Scholz német kancellár részt vett a keleti partnerség csúcstalálkozóján, ahol az EU, az EU-tagállamok és a keleti partnerség (Kelet Partnerség) államainak magas szintű képviselői politikai támogatást adták a 2020 utáni keleti partnerség napirendjéhez. Németország emellett finanszírozza a németországi partnerszervezetekkel és a civil társadalommal való együttműködést a célszörszágokban (a keleti partnerországok és Oroszország), valamint az együttműködő országokban (Franciaország és Lengyelország).⁴

2. Németország geopolitikai helyzete és érdekei Kelet-Európában a centrum-periféria viszonyrendszer tükrében

Németország, mint Európa szívében a legnépesebb ország és a legnagyobb gazdaság, jelentős geopolitikai pozícióval és érdekekkel rendelkezik Kelet-Európában. Ez a pozíció különösen fontos a centrum-periféria kapcsolatrendszerrel összefüggésben. Németországot „központi hatalomnak” tekintik Európában, ami tükrözi a Nyugat európai nagyhatalmaként betöltött szerepét. Geopolitikai helyzete mélyreható hatással van Európa jövőjére. Miközben az európai kontinens a Németország és Oroszország közötti földek és népek fokozatos integrációja és az ukrajnai háború további eskzalálódásának lehetősége között ingadozik, Németország elgondolkodik a szerepén.

Németország érdekei Kelet-Európában sokrétűek, amelyek gazdasági, politikai és katonai szempontokat is felölelnek. Gazdaságilag Németország érdekelt a kelet-európai országokkal folytatott kereskedelem növelésében. Németország politikailag elkötelezett a béke, a biztonság és a stabilitás biztosítása mellett a régióban. Katonailag pedig eleget kíván tenni a NATO logisztikai központjaként vállalt kötelezettségeinek, ennek érdekében kiterjeszti katonai jelenlétét a szövetséges területen, és megerősíti a Bundeswehrt.

1. grafikon: Vásárlóerőparitáson mért GDP/fő (dollar) 2022.

Forrás: Világbank, Saját szerkesztés

A centrum-periféria viszonyrendszerben Németország központi hatalomként jelentős befolyást gyakorol a kelet-európai periféria országokra. A centrum-periféria dinamikája jól látható Németország szerepében a Keleti Partnerségi Programban is, ahol Németország meglehetősen fontos szereplő. A Keleti Partnerségen keresztül ugyanis újabb piacok és lehetőségek nyílnak meg, melyek számukra meglehetősen pozitív képet festenek, hiszen nem csupán gazdasági érdekeiket vetítheti ki a részes országokra, hanem értékrendjüket is.

A centrum-periféria kapcsolat azonban nem statikus. A kelet-európai periférián elhelyezkedő országok fejlődnek és változnak, ami potenciálisan megváltoztatja a kapcsolat dinamikáját, hiszen egyre közelebb kerülnek a centrumnak számító Németországhoz.⁵

3. A Keleti Partnerség program: Célkitűzések és kihívások a centrum-periféria viszonyrendszer keretein belül

3.1. A program célkitűzései és eredményei a centrum-periféria dinamikájában

A Keleti Partnerség (EaP) az Európai Unió (EU), tagállamai és hat kelet-európai ország közös kezdeményezése. A keleti partnerség célja az EU, tagállamai, valamint Örményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, a Moldovai Köztársaság és Ukrajna közötti kapcsolatokat elmélyítése és megerősítése.

A keleti partnerség elsődleges célja, hogy a szoros együttműködés kereteinek megteremtésével politikailag és gazdaságilag közelebb hozza keleti szomszédait az EU-hoz. Mindemellett célja a demokrácia, a jólét, a stabilitás és a fokozott együttműködés közös értékeinek közös

társágának kialakítása. A keleti partnerség arra összpontosít, hogy kézzelfogható eredményeket érjen el négy fő szakpolitikai területen:

- Erősebb gazdaság: A kereskedelem növelésével és a gazdasági integráció elmélyítésével olyan vonzó üzleti környezet kialakítása a cél, amely tisztességes, fenntartható munkahelyeket és mindenki számára jólétet biztosító gazdasági lehetőségeket biztosít.
- Erősebb kormányzás: A demokratikus intézmények és a jogállamiság megerősítése.
- Erősebb összekapcsolhatóság: Befektetés a kkv-kba, összekapcsolhatóság, az ökológiai és digitális ikertranszformáció adta lehetőségek kihasználása.
- Erősebb társadalom: A tisztességes, nemek közötti egyenlőség és a befogadó társadalmak előmozdítása.⁶

A keleti partnerség fontos szerepet játszott az EU és a hat partnerország közötti együttműködés megerősítésében. A keleti partnerországok eltérő ütemben hajtják végre reformprogramjukat, és a velük való kapcsolataink minősége és intenzitása eltérő.

A keleti partnerség kézzelfogható hatást gyakorolt a keleti partnerországok állampolgárainak életére. Az EU vonzerejét megerősíti a polgárok növekvő érdeklődése az EU-ban való utazás, tanulás és legális munkavégzés iránt, és fordítva. Ennek eredményeként a keleti partnerség országaiban a polgárok többsége pozitívan ítéli meg az EU-t. A centrum-periféria dinamikában az EU és tagállamai, köztük Németország tekinthető a centrumnak, míg a hat kelet-európai ország a periféria. A keleti partnerségi program célja ennek a szakadéknak a csökkentése azáltal, hogy a periféria országokat mind politikailag, mind gazdaságilag közelebb hozza a centrumhoz.

3.2. Németország szerepe és érdekei a programban a centrum-periféria viszonyrendszer tükrében

2021. december 15-én Scholz német kancellár részt vett a keleti partnerség csúcstalálkozásán, ahol az EU, az EU-tagállamok és a keleti partnerség államainak magas szintű képviselői politikai támogatásukat adták a 2020 utáni keleti partnerség napirendjéhez. Németország hosszú évek óta érdekelt a keleti szomszédságpolitika javításában, melyre példaként szolgál, hogy 2007-ben javasolta az európai szomszédságpolitika (ENP) megerősítését az „ENP Plus”-ra vonatkozó javaslata keretein belül.⁷

Németország érdekei a keleti partnerségben sokrétűek, amelyek gazdasági, politikai és biztonsági szempontokat is magukban foglalnak. Gazdaságilag Németország érdekelt a kelet-európai országokkal folytatott kereskedelem növelésében. Mindemellett politikailag elkötelezett a béke, a biztonság és a stabilitás biztosítása mellett a régióban.

Németország számára különösen fontos az, hogy minél több szövetségese és partnere legyen az EU-nak. Ennek oka, hogy az érdekszféra növelésével mind politikai befolyását, mind pedig gazdasági befolyását erősíteni tudja. A keleti partnerek erősödése és folyamatos integrációja az EU-s szabályrendszerbe számos kihívást is megszüntethetne. A keleti partnerek az EU és Oroszország közötti választóvonalon helyezkednek el. Amennyiben ezen országokban oroszbarát kormányok kerülnek hatalomra, az EU-val való kapcsolatok romlása valószínűsíthető,

ami akár gazdasági veszteségeket is eredményezhet, és mind a központi, mind a periférikus országokat gyengítheti.

4. Geopolitikai kihívások és instabilitás a régióban a centrum-periféria viszonyrendszer függvényében

4.1. Oroszország befolyása és a regionális centrum-periféria dinamikákra

Oroszország, mint a térség nagyhatalma, jelentős befolyással bír Kelet-Európára. Ez a befolyás különféle módokon nyilvánul meg, többek között a régió országaival fennálló gazdasági kapcsolatokon, politikai kapcsolatokon és biztonsági megállapodásokon keresztül. Oroszország befolyása különösen szembetűnő az Ukrajnához fűződő kapcsolatában, amelyet konfliktusok és feszültségek jellemeztek. És ezek a konfliktusok az elmúlt évtizedben háborús konfliktushoz vezettek, melynek 2,5 éve egy rendkívül intenzív szakasza zajlik.

A centrum-periféria viszonyrendszerben Oroszország központi hatalomnak tekinthető, míg Kelet-Európa országai gyakran perifériának számítanak. Ezt a dinamikát számos tényező befolyásolja, beleértve a történelmi kapcsolatokat, a gazdasági kapcsolatokat és a geopolitikai megfontolásokat.⁸

Ez a centrum-periféria kapcsolat azonban nem statikus. A kelet-európai periférikus országok fejlődnek és változnak, ami potenciálisan megváltoztatja a kapcsolat dinamikáját. Például az Európai Unió kezdeményezése, a Keleti Partnerség program célja, hogy ezeket a periférikus országokat politikailag és gazdaságilag is közelebb hozza a centrumhoz. Felzárkóztassa őket, ezáltal pedig az EU elkötelezettjeivé tegye azokat.

Oroszország befolyása és a centrum-periféria dinamikája egyszerre jelent kihívásokat és lehetőségeket a régió számára. Egyrészt Oroszország befolyása feszültségekhez és konfliktusokhoz vezethet, amint az Ukrajna esetében is látható. Másrészt a centrum-periféria dinamika együttműködési és integrációs lehetőségeket is nyújthat, amint azt a Keleti Partnerség program is példázza, hiszen a régió országai az agresszív orosz politika helyett más alternatívákat és partnereket keresnek.

4.2. Gazdasági és politikai instabilitás keleten és az ebből fakadó centrum-periféria kihívások

A Kelet-Európa a Közel-Kelet, valamint az Észak-Afrika régió gazdasági instabilitása súlyosbíthatja a centrum-periféria dinamikáját. Például Egyiptom gazdasági válsága aláásta nemzetközi helyzetét, és az országot partnerországoktól és nemzetközi pénzügyi szervezetektől függővé tette. Ez a gazdasági instabilitás növelheti a szakadékot a centrum és a periféria között, mivel a periféria országok küzdenek gazdaságuk fejlesztéséért és életszínvonaluk javításáért. Ez a centrum országok számára is komoly kihívást jelent, ugyanis ezen országok pénzügyi támogatását ők finanszírozzák hitel formájában.

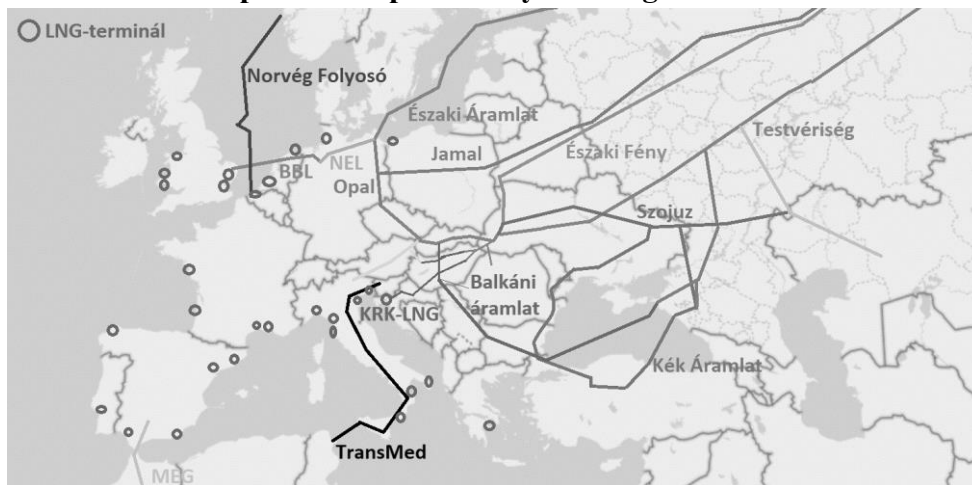
A politikai instabilitás, mint a fegyveres konfliktusok, etnikai és polgárháborúk, népiertások, rendszerváltások szintén jelentős szerepet játszanak a centrum-periféria dinamikájának alakításában. Ezek az instabilitások hatalmi vákuumhoz vezethetnek, amelyet külső erők tölthetnek be, tovább rontva a centrum-periféria dinamikáját. Az orosz-ukrán háború is bizonyítja ezt, hiszen a konfliktus eszkalálódása nem várt gazdasági és világpolitikai következményekkel járt.

A centrum-periféria dinamikája számos kihívást jelent. A központi hatalmak, így az EU és tagállamai ezen instabilitások miatt nehézségekbe ütközhetnek a periférikus országokkal fennálló kapcsolataik kezelésében. Másrészt a periférián elhelyezkedő országok gazdasági és politikai instabilitásuk miatt nehezen fejlődhetnek és integrálódhatnak a központi hatalmakhoz.⁹

4.3. Energia- és biztonságpolitikai kihívások a centrum-periféria viszonyrendszer tükrében

Kelet-Európa, a gazdag történelemmel és változatos kulturális örökséggel rendelkező régió jelentős szereplője a globális energiapiacnak. A régió energiapolitikáját az egyedülálló centrum-periféria kapcsolatrendszer befolyásolja, amely a központi és a periférikus nemzetek közötti gazdasági és politikai különbségekre utal.

2. térkép: Az Európába irányuló földgázszállítási útvonalak

Forrás: <https://novekedes.hu/elemezsek/honnan-jon-a-foldgaz-europaba-terkepen-mutatjuk-a-gazszallitasi-utvonalakat>

Kelet-Európa energiapolitikáját nagymértékben a fosszilis tüzelőanyagokra, különösen a földgázra és a szénre való támaszkodás jellemzi, amelyeket elsősorban Oroszországból importálnak. Ez az egyetlen forrástól való függés jelentős energiabiztonsági kockázatokat rejt magában. A központi nemzetek, például Lengyelország és Csehország határozott lépéseket tettek energiaforrásaik diverzifikálása és a megújuló energiákba való befektetés terén. A periférikus országok, például Ukrajna és Fehéroroszország azonban továbbra is küzdenek az energia diverzifikáció problémájával a gazdasági korlátok és az infrastruktúra hiánya miatt.

Egy másik kihívás a régió elöregedő energetikai infrastruktúrája. Kelet-Európa energia infrastruktúrájának nagy része a szovjet korszakban épült, és modernizációra szorul. A központi

nemzetek sikeresebben vonzották a beruházásokat az infrastruktúra fejlesztésére, míg a periférikus nemzetek lemaradtak.

A centrum-periféria kapcsolat a régió biztonságpolitikájára is kihat. A központi nemzetek, mint az Európai Unió és a NATO tagjai, bizonyos szintű biztonságot élveznek. A periférikus nemzetek azonban, amelyek nem részei e szövetségeknek, jelentős biztonsági kihívásokkal néznek szembe. Ide tartoznak a területi viták, a politikai instabilitás és az orosz befolyás veszélye. Az energiaszektor a nemzetbiztonság kritikus eleme. A központi nemzetek erőfeszítései az orosz energiaimporttól való függőségük csökkentésére stratégiai lépésnek tekinthetők energiabiztonságuk növelése érdekében. Azonban a periférikus nemzeteknek továbbra is az orosz energiára való támaszkodása jelentős befolyást ad Moszkvának, ami biztonsági kockázatot jelent ezen országok számára.¹⁰

5. Németország szerepe a régió stabilitásában és a centrum-periféria viszonyrendszer által

Németország Európa legnagyobb gazdaságaként és az Európai Unió (EU) meghatározó szereplőjeként jelentős szerepet játszik a térség stabilitásában. A centrum-periféria modellben Németországot tekinthetjük a „centrumnak”, gazdasági ereje, politikai befolyása és Európa szívében elfoglalt stratégiai elhelyezkedése miatt. Központként Németország rendelkezik azokkal az erőforrásokkal és képességekkel, amelyekkel befolyásolhatja az egész régiót érintő politikákat és döntéseket.

Németország robusztus gazdasága jelentősen hozzájárul a régió gazdasági stabilitásához. Európa legnagyobb exportőre, és a negyedik legnagyobb a világon. Ez a gazdasági képesség lehetővé teszi Németország számára, hogy kereskedelem, befektetések és pénzügyi támogatások révén támogassa a periférikus országokat, ezáltal elősegítve a régió gazdasági stabilitását. Németország politikai stabilitása és erős demokratikus intézményei szintén hozzájárulnak a térség stabilitásához. Németország demokratikus értékek és emberi jogok iránti elkötelezettsége mércét állít a régió többi országa számára. Továbbá Németország aktív szerepvállalása az EU-ban segít fenntartani a politikai stabilitást azáltal, hogy elősegíti a tagállamok közötti együttműködést és párbeszédet.

Az ország regionális biztonságban és védelemben betöltött szerepe is döntő jelentőségű. NATO tagjaként Németország hozzájárul a szövetség kollektív védelméhez. Ezen túlmenően Németország elkötelezettsége a békés konfliktusrendezés mellett és a különböző nemzetközi vitákban tett diplomáciai erőfeszítései hozzájárulnak a térség általános biztonságához.

Az európai centrum-periféria kapcsolatrendszer a központi és a periféria országok közötti gazdasági és politikai egyenlőtlenségek jellemzik. Központként Németország felelősége, hogy segítsen áthidalni ezeket az egyenlőtlenségeket. Németország gazdasági, politikai és biztonsági politikájával hozzájárulhat a régió belüli konvergencia és kohézió előmozdításához, ezáltal fokozva a regionális stabilitást.

5.1. Diplomáciai és gazdasági tevékenység Németország részéről a centrum-periféria viszonyrendszer kontextusában

Németország Európa központi hatalmaként jelentős szerepet játszik a régió diplomáciai és gazdasági helyzetének alakításában. Az Európai Unió (EU) vezető tagjaként és olyan nemzetközi szervezetek kulcsszereplőjeként, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete és a NATO, Németország diplomáciai tevékenysége jelentősen befolyásolja a térség politikai dinamikáját. Németország gyakran jár el közvetítőként a konfliktusokban, elősegíti a párbeszédet és a viták békés megoldását. Diplomáciai erőfeszítései kiterjednek a periférikus országokra is, elősegítve ezek integrálását a tágabb európai és globális politikai keretek közé.

Németország döntő szerepet játszik az EU politikáinak alakításában is, beleértve a gazdasági integrációval, a migrációval és az éghajlatváltozással kapcsolatos politikákat. Ezeknek a politikáknak messzemenő kihatásai vannak mind a központi, mind a periféria országokra nézve, befolyásolva politikai stabilitásukat, gazdasági fejlődésüket és társadalmi kohéziójukat.¹¹

Németország robusztus gazdasága, amely a legnagyobb Európában, kulcsszerepet játszik a régió gazdasági stabilitásában és növekedésében. Számos európai ország fő kereskedelmi partnere. Németország a kereskedelem és a befektetések révén hozzájárul a periférikus országok gazdasági fejlődéséhez, hozzájárulva a régió belüli gazdasági egyenlőtlenségek csökkentéséhez.

Németország elkötelezettsége az EU gazdasági kohéziós elve iránt nyilvánvaló a strukturális és beruházási alapok támogatásában, amelyek célja a gazdasági konvergencia előmozdítása és a regionális egyenlőtlenségek csökkentése. Emellett Németország jelentős befizetője az EU költségvetésének, amely különböző programokat és kezdeményezéseket támogat a periférikus országokban.

6. Következtetés

6.1. Németország szerepe a Keleti Partnerségben és a régió stabilitásában a centrum-periféria viszonyrendszer függvényében

Németország jelentős szerepet játszik a Keleti Partnerségben (Kelet Partnership), amely az Európai Unió, Örményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Grúzia, a Moldovai Köztársaság és Ukrajna közös kezdeményezése. A partnerség 2009-ben indult, hogy keleti szomszédait politikai és gazdasági szempontból közelebb hozza az EU-hoz. Németország részvétele a keleti partnerségben a demokratikus és társadalmi-ökológiai átalakulási folyamatok előmozdítását célozza a régióban.

A keleti partnerség azonban kihívásokkal néz szembe, beleértve a politikai válságokat és az államok közötti demokratizálódási kilátások közötti különbségeket. E kihívások ellenére Németország aktívan hozzájárul egy hatékonyabb partnerséghez.

A régió stabilitása a centrum-periféria kapcsolatrendszeren keresztül érthető meg. Ez a rendszer a fejlett „központ” és a kevésbé fejlett „periféria” közötti strukturális kapcsolatot írja le. A nemzetközi kereskedelem kontextusában a magországok, amelyek domináns kapitalista és gazdasági országok, periférikus országokat használnak munkaerő- és nyersanyagszerzésre.

A centrum-periféria kapcsolat hatással lehet a régiók fejlődésére és versenyképességére. Például a beruházások, a fizikai tőke és az állampolgárok jövedelmi helyzetének javulása befolyásolhatja a regionális versenyképesség változásait. A kapcsolat azonban területi differenciálódáshoz és fejletlenséghez is vezethet, különösen azokban a régiókban, ahol a népesség fogy, vagy ahol az infrastruktúra fejlettségi szintje és a gazdasági versenyképesség csökken.

6.2. Jövőbeli kilátások és ajánlások a centrum-periféria viszonyrendszer és a régió stabilitásának javítására

A „stabilizáció” fogalma a konfliktusok által érintett területeken a nemzetközi eszköztár fő részévé vált. A „stabilizáció” fogalmát és végrehajtási módját övező kétértelműség azonban a biztonsági, humanitárius, fejlesztési és béketeremtő szereplők közötti versengő prioritásokhoz vezetett. Ezért javasolt a stabilizációs erőfeszítések mögött meghúzódó fogalmi és működési normák újragondolása és megkérdőjelezése, valamint a tartós békéhez hozzájáruló jövőbeni munka kilátásainak javítása.

A stabilizációra irányuló erőfeszítéseknek helyi és nemzeti szinten kell megvalósulniuk, a békefeltételek kulcsfontosságú érdekelt felekkel közösen történő kialakításával. Ez hozzájárulhat egy világos stratégiai vízió megteremtéséhez, amely köré a szereplők összehangolhatják tevékenységeik különböző területeit.

A konfliktusok által érintett embereknek elegendő lehetőséget kell biztosítani az életüket alakító stabilizációs tevékenységek megtervezésére. A központi kormányzatra való túlzott összpontosítás, az elit egy csoportjának biztonságba helyezése és a nemzeti fővárosok erődökké alakítása nem a stabilitás receptje. Az Európai Parlament jelentést adott ki a regionális stabilitás és biztonság előmozdításáról a tágabb közel-keleti régióban. A jelentés azt sugallja, hogy Európa és a tágabb értelemben vett közel-keleti régió stabilitása és biztonsága kölcsönösen függ egymástól. Ezért hosszú távú megközelítést és összehangolt politikát igényel, figyelembe véve az Unió azon célkitűzéseit, hogy előmozdítsa a béke, a biztonság és az emberi jogok védelmének értékeit a nemzetközi jog szigorú betartásával.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

- Bozsik Norbert (2018):** A kelet- közép európai országok energiafelhasználásának elemzése. *Journal of Central European Green Innovation*, 2018/6 (3). szám. 37–63. old
- Czulno, Patryk (2023):** The Eastern Partnership and its strategic objectives: a Polish–German compromise?. *Comparative European Politics* 2008/21.1. szám 23–41. old
- Elizabeth Wiskemann (1956):** *Germany's Eastern Neighbours*. Oxford University Press (for the Royal Institute of International Affairs). London.
- Engelberth István (2022):** Oroszország változó helye a globális térben (Földrajzi szempontok az orosz-ukrán háborúhoz). *BGE Szemelvények*. BGE. Budapest. 75–81. old.
- Európai Tanács:** Keleti partnerség elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eastern-partnership/> letöltés ideje: 2024. 04. 15.
- Ganzle, Stefan. (2007):** *The European Neighbourhood Policy (ENP): Extending Governance beyond Borders?* University of British Columbia. Montreal.
- Csejtei István (2010):** Keleti Partnerség: a magyar uniós elnökség egyik prioritása. *Külügyi Szemle* 2010/7.1. szám 18–38. old
- Faragó László (2016):** Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból. *Tér és Társadalom* 2016/30.2. szám: 3–22 old.
- Pálné Kovács Ilona (2021):** A centralizáció és a perifériák fejlődési esélyei. *Tér és Társadalom* 2021/35. évf., 4. szám 215–238. old.
- Samuel L. Sharp (1956):** *Germany's Eastern Neighbors: Problems Relating to the Oder-Neisse Line and the Czech Frontier Regions*. Oxford University Press. London
- Szalai Levente (2019):** A Centrum periféria viszony az Európai Unióban, a német migrációs politika és a közép-európai gazdasági együttműködés rendszere. *Közép-Európai Közlemények*. XII. évf. 2019/3. No. 46. szám 213–227. old.

JEGYZETEK/NOTES

- ¹Elizabeth Wiskemann (1956): *Germany's Eastern Neighbours*. Oxford University Press (for the Royal Institute of International Affairs). London. 309. old
- ²Samuel L. Sharp (1956): *Germany's Eastern Neighbors: Problems Relating to the Oder-Neisse Line and the Czech Frontier Regions*. Oxford University Press. London
- ³Csejtei István (2010): Keleti Partnerség: a magyar uniós elnökség egyik prioritása. *Külügyi Szemle* 2010/7.1. szám 18–38. old
- ⁴Czulno, Patryk (2023): The Eastern Partnership and its strategic objectives: a Polish–German compromise?. *Comparative European Politics* 2008/21.1. szám 23–41. old
- ⁵Faragó László (2016): Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból. *Tér és Társadalom* 2016/30.2. szám: 3–22. old.
- ⁶Európai Tanács: Keleti partnerség elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eastern-partnership/> letöltés ideje: 2024. 04. 15.
- ⁷Ganzle, Stefan. (2007): *The European Neighbourhood Policy (ENP): Extending Governance beyond Borders?* University of British Columbia. Montreal.
- ⁸Engelberth István (2022): Oroszország változó helye a globális térben (Földrajzi szempontok az orosz-ukrán háborúhoz). *Budapesti Gazdasági Egyetem*. Budapest. 75–81. old.
- ⁹Pálné Kovács Ilona (2021): A centralizáció és a perifériák fejlődési esélyei. *Tér és Társadalom* 2021/35. évf., 4. szám 215–238. old.
- ¹⁰Bozsik Norbert (2018): *A kelet- közép európai országok energiafelhasználásának elemzése*. *Journal of Central European Green Innovation*, 2018/6 (3). szám. 37–63. old
- ¹¹Szalai Levente (2019): A Centrum periféria viszony az Európai Unióban, a német migrációs politika és a közép-európai gazdasági együttműködés rendszere. *Közép-Európai Közlemények*. XII. évf. 2019/3. No. 46. szám 213–227. old.

SZÚCS LAJOS
független történész
independent historial

email: szlajos1@freemail.hu

TRIANON MÁSKÉNT. A BÉKEDIKTÁTUM KÖVETKEZMÉNYEI SZOLNOKRA

*TRIANON DIFFERENTLY. THE CONSEQUENCES OF THE DICTATED PEACE ONTO
SZOLNOK*

ABSTRACT

Trianon, on the fourth of June in 1920 the Hungarian Kingdom has lost it for his area and his population two third, and the Hungarian nationalities 33%-a strange rule got under it. From the political and economic effects of the diktat of Trianon, and the dictated peace from himself libraryful literature stands for a provision, I do not deviate because of this these his detailing. I was curious about it in the course of my study, how affected it and the decision of Trianon influenced the life of Szolnok. They were his considerable consequences after all indirectly although drawing the new frontiers did not affect the city himself and the county directly.

I go into detail about politics practised for Trianon Szolnok and economic one being effective. Is presented the two Speyer-loan too, that granted the opportunity to the city in order to be allowed to make development investments after the First World War. In the 1920's years his loan repayment imposed a serious burden on the city on the other hand in the second party of years.

Keynotes: Peace Treaty of Trianon, Speyer-loan, the First World War

Kulcsszavak: Trianoni békeszerződés, Speyer-kölcsön, első világháború

1. Bevezetés

Trianon, 1920. június 4. A Magyar Királyság elvesztette területének és népességének kétharmadát, és a magyarság 33%-a idegen uralom alá került. A trianoni diktátum politikai és gazdasági hatásairól, valamint magáról a békediktátumról is könyvtárnyi szakirodalom áll rendelkezésre, ezért nem térek ki ezek részletezésére. A tanulmányomban megvizsgálom, hogy hogyan érintette és befolyásolta a trianoni döntés Szolnok gazdasági és politikai életét. Bár magát a várost és a vármegyét közvetlenül nem érintette az új határok meghúzása, közvetetten mégis jelentős következményei voltak. Kitérek Trianon Szolnokra gyakorolt politika és gazdasági hatásaira. Bemutatásra kerül a két Speyer-kölcsön is, amely megadta a lehetőséget a városnak, hogy az első világháború után fejlesztési beruházásokat tehesen. A 20'-as évek második felében viszont súlyos terhet rótt a városra kölcsön visszafizetése.

2. Politikai helyzet

1919. január 18-án – a Német Császárság 1871-es kikiáltásának napján – megnyílt a békekonferencia Párizsban, ahol a győztes hatalmak döntöttek az I. világháborút lezáró kérdésekben és megalkották az új Európa rendjét. Magyarország helyzetéről már 1919 márciusában döntöttek a győztesek. „A békekonferencia szakértői albizottságaiban február–márciusban már készen állt a magyar határ terve. Ezen ugyan történtek később módosítások – talán éppen a tanácsköztársaság hatására –, például Burgenland Ausztriának ítélése esetében, de Erdély, Felső–Magyarország és a Délvidék sorsa már megpecsételődött”.¹ Az új határokat a Tízek Tanácsa fogadta el a területi albizottságok javaslatai alapján május 12-én, amit Clemenceau június elején elküldött Kun Bélának is. Az osztrák-magyar határról ekkor még nem rendelkeztek. Erre majd július elején került sor, amikor is lezárult a magyar határok ügye.

A magyar kormány 1919. december 1-én kapta meg a meghívót Párizsba, ahová 1920. január 7-én érkezett meg a magyar béke delegáció. 1920. január 15-én vette át a küldöttség a békefeltételeket. A magyar küldöttség január–április között több adattal, térképpel, statisztikákkal próbálta meggyőzni a döntéshozókat, de nem jártak sikerrel. 1920. május 5-én kapta meg a béke delegáció a végleges békefeltételeket. 1920. június 4-én Magyarország aláírta a trianoni békediktátumot, amit 1921. július 31-én ratifikált (1921. XXXIII. tc.).

A trianoni békediktátum megkötése kapcsán két jelentős probléma merült fel. Az egyik, hogy 1918 novembere és 1919 novembere között a békekonferencia egyetlen magyar kormányt sem ismert el legitimnek. A másik, hogy „A magyar béke ügye a békekonferencián jó esetben is ötöd-hatodrangú kérdésnek számított Németország egész kérdéskomplexuma (jóvátétel, grammatok, leszerelés), a Nemzetek Szövetségének létrehozása, az Oroszországhoz való viszonyulás, az Oszmán Birodalom sorsa (ezen belül is például a mandátumok kérdése) és az olasz követelések mögött”.² A magyar béke delegáció január 19-én érkezett vissza Budapestre. Január 21-ére gr. Apponyi Albert plenáris ülésre hívta meg a békeküldöttség tagjait.

Szolnok város képviselőtestülete 1920. január 23-ai rendkívüli közgyűlésen reagált az eseményekre. Dr. Spett Ernő polgármester méltatlannak nevezte a békefeltételeket. *„Azt akarják a föld urai, hogy nemzeti /:nagy:/ létünk nagy temetőjét ezentul ne Mohácsnak, hanem Neuillynek³ nevezzék. Azok a nyugati nemzetek, a melyeket mi nagyoknak neveztünk, a melyeknek szabadság és jogszeretete és kulturális előrehaladottsága a mi őszinte csodálatunk tárgya volt, amelyekért mi cifra rongyokat, idegen szokásokat és erkölcsöket erőltettünk magunkra, összefogva azzal az olasz nemzettel, amelyiknek művészete századokon át ihlette hivatottaink lelkét és amelyiknek szabadságáért önként vért áldoztunk; ebből a mi szép hazánkból, amelyet nem birtak megdönteni ezer év viharai, egy amfiteátrumot csinálnak, beleültetvén annak bércepholyait halálos ellenségeinkkel, hogy prédára éhes szemekkel végig nézzék az arénában a magyar nemzet halálos tusáját”*.⁴

Felszólalásában megemlítette, hogy mennyire megalázták az országot a békefeltételek: *„Pokolian kigondolt a terv. Lefejteni rólunk az erdélyi havasok, a Kárpátok védő karját, elrabolni nemes és hasznos ércek, sók, szenet termő bányáinkat, el őserdeinket, el az ország szívébe összefutó természetes és mű utainkat, elzárni előlünk a szabad tengert, elszakítani tőlünk véreink millióit és akkor bennünket, akik az utolsó fél század alatt mérföldes léptékkal törtettünk előre, hogy mint egyenrangú felek léphessünk fel a művelt népek nemes világ versenyében, visszaker-*

getni az ekeszarva mellé, hogy magtermelő fehér rabszolgái legyünk azoknak a népeknek, amelyeknek tanítómesterei lehetnénk és amelyeknek majd nyers anyagok és ipari cikkekért a pusztá megélhetést biztosító feladatokat is elzúsztatják tőlünk”.⁵

Beszédében kitért a történelmi múlt érdemeire is: „Megfeledeztek elsősorban arról, hogy az igazság, a lelkiismeret szavát hatalmi szóval tartósan elnyomni nem lehet. Ezek az ugynevezett »békefeltételek« pedig a legnagyobb igaztalanságot és lelkiismeretlenséget tartalmazzák, mert a legsúlyosabban büntetik, egyenesen halálra akarják ítélni azt az egyetlen nemzetet, amelyik a háboruban nem bosszút, nem előnyöket keresett, hanem abban egyedül a nemzeti becsület, az adott szó ereje és a körülmények kényszerénél fogva sodródott”.⁶

Megfogalmazta az összefogás fontosságát is: „Nem fogjuk elfelejteni, hogy meg van ásva a sirunk de nem fekszünk bele. Visszatart ettől szolgálómi véreink sorsáérti felelősségünk, a bércpáholyokban elhelyezkedett hollók vészes károga, az igazukban nemzeti rendeltetésünk és nemzeti erőnkbe vetett szilárd hitünk. Megyünk vissza az ekeszarvához. De jól jegyezzék meg ellenségeink, hogy a földművelőnek józan esze, vas idegzete, hihetetlen munkabirása és sok szabadideje van. Ezt a szabad időt mi nem fogjuk elhenyélteni. Elmegyünk egymáshoz tanulni, tanítani”.⁷

Spett Ernő beszédét a jövőbe való hit szellemében zárta: „És elmegyünk mindenüvé, ahol csak magyar van a »halált, vagy megértő fokozott munkát« jelszóval és ha egyszer felébresztettük ezt az elcsigázott nemzetet, ha egyszer érzésben, akaratban és tettben összeforrasztottuk a magyart, ha Istentől adott nemzeti tulajdonaink teljes birtokában egy új évezred tett-készsége feszíti izmainkat, akkor kitépjük a historiának ezeket a szennylapjait és magunk írunk helyükbe másokat”.⁸

A békeszerződés aláírása „a szolnoki közvéleményt valósággal sokkolta (...), amelyhez hasonló veszteség az országot a 16. század óta nem érte. Magyarország, amely a Monarchia részeként nagyhatalomnak számított, a trianoni diktátum következtében Európa egyik legkisebb és legsebezhetőbb állama lett”.⁹

A Horthy-korszak egészét átfedte az irredentizmus¹⁰ és a revízió¹¹ politikája. Ezek szellemében különféle szervezetek jöttek létre. Ilyen volt például a Területvédő Liga¹² is. Szolnok városa az 1920. augusztus 25-ei rendkívüli közgyűlésén az alispán 13.018/1920. számú körrendelete alapján a Ligának holdanként 5 kg gabonát ajánlott fel. A kormány a termelőknek a rekvirált gabona árát fizette ki. Az előírt gyűjtőhelyre voltak kötelesek a termelők beszállítani a gabonát.¹³

A város az 1920. április 22-ei rendes közgyűlésén 1000 korona adományt szavazott meg a Külföldi Magyarok Patronázsának, amely a külföldön élő magyarokat segítette megmaradásukban, illetve a menekült és kiutasított magyarokat támogatta.¹⁴A korszak leghíresebb jelmondata a „Magyar Hiszekegy” volt. Megtalálható volt játékokon, ceruzákon, használati tárgyakon, de hivatalos iratokon és az újságok címlapjain is.

1926-ban több utca nevét is megváltoztatták. Most „nagyobb szerepet kaptak a politikai szempontok. [...] A trianoni békeszerződés traumáját tükrözték a Csallóköz, Dráva, Száva, Kassai, Kolozsvári és Pozsonyi út nevek. Sajnos, a névváltoztatással – a Bástya, a Halász, a Kápolna, a Mária, és a Magyar utca kivételével – valamennyi hagyományos utcánév eltűnt a város térképéről. [...] 1926-ban vezették be az utcák házankénti számozását. Addig a Vár területéről a lakott részek nyugati határa felé növekvő számokkal jelölték őket”.¹⁵

A város méltatta lord Rothermeret, aki 1927. június 21-én a Daily Mailben megjelent cikkében (Magyarország helye a nap alatt) revíziós lehetőséget kecsegtetett meg Magyarország számára. A szolnoki képviselőtestület 1927. szeptember 28-ai rendes közgyűlésén reagált a lord felvetésére. Dr. Tóth Tamás polgármester a következőket jegyezte meg: *„A folytatott reményt ölő, trianonszülte külpolitikai légkörbe, mint tisztító és fényderítő villám csapott be nem régiben lord Rothermere nek elnyomóink címére nyilatkozata és felhívása, amely a rajtunk elkövetett igazságtalanság felismeréséből indítva az elkövetett méltánytalanságok jóvátételét követeli e szerencsétlen magyar nemzet számára”*.¹⁶ Majd így folytatta: *„Amit mi, a rabló szomszédok propagandájában elvesző halk szóval igazságként hangoztattunk, hogy a trianoni békét a tájékozatlanság és félrevezető rosszindulat szülték, - annak habár későn is, de talán nem helyrehozhatatlanul, tudatára ébredt, dicső hagyományához illő korrektséggel a nagy angol nemzet s ennek felfogását hozta kifejezésre a nemes Rothermere lord. [...] az igazság pedig egy millió angol és ugyanannyi magyar hősi halott véréből sarjadt, - zavart ijedtséget, s rossz lelkiismeret megmozdulását eredményezte szomszédainknál, akik érdem és szenvedések nélkül, árulás árán – a nagy, félrevezetett népek prestigének védelme alatt fosztottak meg ezeréves hazánk színe javától”*.¹⁷ A jövőbe vetett hitét is megadta a lord a nemzet számára: *„a már letargiába hulló magyarság reményét újra keltsék [...] a magyarságnak végre mutasson egy olyan célt, amelynek munkálásában nem választhat el magyart a magyartól senki és semmi, sem osztály, sem vallás különbség. Ez elég volt a szózat ahhoz is, hogy az igazságért hevülők figyelmét Europa szerte felénk fordítsa”*.¹⁸

Rothermere lord 1927-ben válaszlevelet küldött Alexander Imre alispánnak, amit leközlött a Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok 1927. december 1-ei számában.

2. Gazdasági helyzet

1918-ban felbomlott a Monarchia, ez a többnemzetiségű, de egy gazdasági közösséget alkotott birodalom, melynek a külső határa, egyben vámhatár is volt. A Monarchián belül szabadon áramolhatott a munkaerő, a tőke, az információ, amelyet segített az egységes pénz-, adó- és mértékegység. A saint-germaini és a trianoni diktátumok ezt a gazdasági térséget osztották fel hét, önálló és autarkiára berendezkedő országra. A közép-európai térség, így lemaradt a világ-gazdasági fejlődéstől, illetve a fejlődési szintek is stagnáltak vagy visszaestek.

Magyarország felosztásával a kialakult gazdasági rendszerek visszafejlődtek, emiatt az ország fejlődése lelassult. Az utódállamok gazdasági blokádnak alá vették az országot, a magas vámtarifákkal pedig gazdaságilag szigetelték el Magyarországot. Az új ország hatalmas adósságot örökölt meg: *„az állam külföldi eladósodása jórészt az I. világháborút megelőző, zömmel német-osztrák hitelekkel finanszírozott vasúti fejlesztések nyomán keletkezett, illetve részben a Monarchia adósságainak Magyarországra eső részének átvállalásával állt elő”*.¹⁹

Az ország legfőbb külpolitikai céljai közé tartozott a gazdasági és politikai elszigeteltségből való kitörés. Az első sikert már 1922-ben sikerült elérni, amikor Magyarországot – elsőként a vesztes államok közül – felvették a Népszövetségbe.²⁰ Ez lehetőséget adott a Bethlen-kormánynak, hogy külföldi kölcsönt igényelhesen. 1924-ben Magyarország 250 millió aranykorona

összegű népszövetségi kölcsönt kapott 8 országtól, többek között Angliától, az Egyesült Államoktól, Olaszországtól és Svájcól. A kölcsönért cserébe különböző feltételeket szabtak meg a magyar kormánynak a hitelező országok. Ilyenek voltak, hogy egy népszövetségi főbiztosnak kellett rendelkeznie az állami bevételek felett (szanálás),²¹ stabilizálni kellett a nemzeti valutát,²² független jegybankot kellett létesíteni,²³ és csökkenteni kellett az állami alkalmazottak számát. Miután ezeket teljesítette a magyar állam, 1926. június 30-tól megszűnt a népszövetségi ellenőrzés, így felszabadultak a zárolt összegek és vagyonok. Ettől kezdve a magyar kormány külföldi hitelekért tudott folyamodni.²⁴

A következő jelentős összegű kölcsönt a new yorki székhelyű, Speyer-bankház adta. Ennek összege 10 millió dollár volt, amit a magyarországi városok használhattak fel beruházásaikhoz. Ezt az 1925. évi XXII. tc. biztosította, amely a magyarországi városok külföldi kölcsönéről szólt. A törvény így rendelkezett: *„A törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városok részére a kormányhatóságilag engedélyezett hasznos beruházásaik költségeinek fedezésére külföldi értékre szóló legfeljebb 1100 milliárd korona értéknek megfelelő külföldi, hosszú lejáratú, törlesztéses kötvénykölcsön felvétele engedélyeztetik”*. A törvény a következő feltételeket írta elő: *„Mindegyik város csak az általa felvett kölcsönért szavatol és pedig mindennemű vagyonával és közjövödelmével. A kölcsön után járó kamat és tőketörlesztés biztosítására a városnak az általános kereseti adóból és forgalmi adó részesedéséből eredő jövedelme külön is lekötöttik oly módon, hogy ezeket az állami adókkal együtt beszedett és a város által a m. kir. adóhivatalhoz beszállított jövedelmeket a m. kir. adóhivatal a kölcsön teljes kifizetéséig teljes összegükben a Nemzeti Banknál vezetendő, lekötött, külön számlára befizeti. Ha a befizetés folytán a kölcsönkamatnak és törlesztési hányadnak következő félévi törlesztési részlete fedezve van, a Nemzeti Bank a többletet az illető városnak visszautalja”*.²⁵

Szolnok 1920 előtt kereskedelmi jellegű város volt, nem pedig mezőgazdasági. A város fontos ágazatai között szerepeltek a közlekedési eszközök javítása, a fa- és malomipar, valamint az 1914-től termelő cukorgyár. *„A XX. század elején hét gőzfűrésztelep dolgozta fel a Tiszán érkező fát, s két hengerműmalom állt a Tisza partján (a Scheftsik-féle és a Hungária)”*.²⁶ Ez megváltozott 1919 után: *„A városnak gondoskodnia kellett a háború megnyomorítottjairól, a nélkülözőkről, és be kellett fogadnia az elcsatolt területekről ide menekülőket is. Megsérült épületek, felszaggatott utcák vártak újjáépítésre”*.²⁷ A lakásigénylőket megpróbálta a város lakáshoz juttatni, illetve letörni a lakásuzsorát. Ezt a kérdést a városi közgyűlés az 1920. február 7-ei rendes közgyűlésén, a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja szolnoki szervezetének beadványai alapján tárgyalta meg. Ezek alapján azon külföldi és belföldi honos személyeket, akik a háború alatt települtek be, és bizonyítottan árdrágítással, lánckereskedelemmel és különféle gyanús ügyletekkel foglalkoztak, azoknak a városból és annak kerületéből rövid időn belül el kellett menniük, míg az ingatlanjuk a Lakáshivatal²⁸ útján került kiosztásra, az arra igényre jogosultaknak. Az államrendőrség feladata volt az illegális tevékenységekkel ténykedőknek, ellenszegülés esetén karhatalommal történő eltávolítása.²⁹

Szolnokot és a vármegyét nem érintette közvetlenül a trianoni határ meghúzása, viszont gazdasági szempontból hátrányos helyzetbe került. A város 1000 éven keresztül volt a máramarosi só és fa végpontja. A Keleti–Kárpátokban a román, hucul és ruszin favágók a kivágott fákat tutajokon úsztatták le Szolnokig, ahol feldolgozták őket.³⁰ V. Szász József az alábbi módon írta le, hogy hogyan is működött a faipar Szolnokon: *„A faúsztatás az Erdélyben kitermelt sólyami szállításával kezdődött. [...] A sötömböket az Alföldre hozó tutajok anyaga is könnyen*

vevőre talált, ezért a Tiszán megkezdték a szálfák rendszeres úsztatását. A fűrésztelepek eleinte a város központi folyószakaszán működtek, a feldolgozásra váró rönkök sora a partszakasz felső kanyarulatáig is elért, olykor a hajóforgalmat is akadályozta. A fatörzseket kezdetben igavonó ökrökkel húzták partra, és 2-3 fűrészelőmunkás kézi erővel vágta fel. A fafeldolgozás technológiáját a gőzgépek elterjedése változtatta meg a XIX. század közepén. 1860-ban a várostól délre eső partszakaszon felépültek az első gőzfűrészüzemek. A század utolsó harmadában működő nyolc fűrésztelep 22 fűrészkerete 2500, a tavaszi árhullám levonulása és a fagyok beállta között érkezett rönktutaj anyagát dolgozott fel. A századforduló után részvénytársasági formában is több fűrészüzem dolgozott, a három legnagyobb telepből 1906-ban megalakult a Szolnoki Egyesült Gőzfűrész és Őrlőmalom Rt. Az ország trianoni békét követő megcsonkítása után leáldozott a szolnoki fűrészipar virágkora, a Kárpátokban kitermelt nyersanyag nélkül a telepek többsége tönkrement”.³¹

A fentiek következtében: „A megyeszékhely háborúig tartó fejlődése ekkorra megtorpant a nélkülözések, és az ország területvesztései miatt. A kereskedelmi utak találkozásánál fekvő városunk lehetőségeit kedvezőtlenül változtatták meg az új határok, mivel miattuk elvesztette piacai és nyersanyagforrásai jó részét. Visszaesett a tiszai faúsztatás, a folyami szállítás és Szolnok vasúti, közúti forgalma is a töredékére csökkent”.³²

Szabó László is megerősítette, hogy Szolnok faipara nagyon megszenvedte az új határok meghúzását, a fa alapanyag akadozását, és a termelés csökkenését.³³ A fatelepek 1927-ben 248 munkással dolgoztak.³⁴

1920 után a korona inflálódása nagymértékben megnőtt. Ennek fő okai között szerepelt a világháborús vereség, a tanácskormány harcai, a szomszédos államok gazdasági blokádja, a román megszállók rablásai, a fedezethiány, majd az új vámhatárok létrejötte. A szolnoki közgyűlés jegyzőkönyveit olvasva, rengeteget foglalkoztak a képviselők az árak folyamatos emelkedésével. Az élelmiszerek, az építőanyagok hihetetlen mértékben emelkedtek 1921 és 1927 között. A pénzt folyamatosan felülbélyegezték.³⁵

A korona inflálódása pozitívumot is hozott Szolnoknak: „Érdekes vonása volt Szolnok háború utáni újjáéledésének az is, hogy az országot sújtó háború utáni infláció itt pontosan ellenkező, jótékony hatást fejtett ki. A helyi vezetés korábbi szerencsés döntése alapján Szolnok a helyi gazdaság fejlesztésére még a háború előtt nagyobb hitelt vett fel jó pénzben, s ezt az adósságot az inflációban tönkrement koronával rövid idő alatt ki tudták fizetni. Ennek haszna jótékonyan hatott a város fejlődésére. Szolnok ebből építette színházát, számos középületét, utcákat köveztetett ki, fejlesztette a közvilágítást, csatornáztatott és parkosított”.³⁶

Az infláció gyorsulását a Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok árán mutatom be.

1. táblázat: Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok inflálódása

Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Lapok ára 1922–1927			
lapszám megjelenése		éves előfizetés ára	lapszám ára
1922	április 20.	120 korona	2 korona
	június 22.	240 korona	3 korona
	augusztus 6.	240 korona	5 korona
1923	január 7.	480 korona	10 korona
	április 1.	960 korona	20 korona
	július 1.	2400 korona	30 korona
	augusztus 2.	2400 korona	50 korona
	augusztus 30.	2400 korona	100 korona
	szeptember 30.	3600 korona	100 korona
	október 14.	3600 korona	150 korona
	november 1.	6000 korona	150 korona
	november 11.	6000 korona	200 korona
1924	január 3.	12000 korona	200 korona
	február 28.	18000 korona	500 korona
	április 3.	24000 korona	500 korona
	június 5.	24000 korona	1000 korona
	június 29.	60000 korona	1000 korona
1925	január 1.	120000 korona	1000 korona
1927	január 9.	10 pengő	10 fillér

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Az 1926. december 12-ei számában az újság részletezte az 1927. január 1-vel bevezetésre kerülő pengő átváltási arányait a koronához képest. Ezek alapján 1 fillér 125 koronát, 20 fillér 2500 koronát ért, 1 pengő 12 500 koronát, 10 pengő 125 ezer koronát, 50 pengő 625 ezer koronát, 100 pengő 1 250 ezer koronát, míg 1000 pengő ért 125 millió koronát.³⁷

Az 1925. évi XXII. tc. megteremtette a lehetőséget arra, hogy a magyarországi városok 10 millió dollár értékben, külföldi hitelt vehessenek fel. Ezzel a lehetőséggel 48 vidéki város élt. A kölcsön folyósítását a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank végezte, amelyet a Speyer-bankház adta zálogkötvények formájában, 20 éves futamidőre.³⁸ A kötvényeket a bankház 82%-os áron vásárolta meg, amiket 82,5%-os árfolyamon számoltatott el a városoknak. A kamat mértéke 7,5% volt, az annuitása 40 félévi utólagos részletekben kellett megfizetni 1926. január 1-ei dátumtól kezdve. A kamatok és a tőketörlesztés fizetése a városok általános kereseti és a forgalmi adó részesedéséből származott, amelyet a területileg illetékes királyi adóhivatalnak fizették be, amely a Magyar Nemzeti Banknál (MNB) vezetett elkülönített számlán került törlesztésre. Az MNB dollárban, féléves periódusban a meghatalmazott bank (Trustee) közvetítésével utalta át.³⁹

Szolnok város képviselőtestülete az 1925. július 3-ai rendes közgyűlésén egyhangúan megszavazta az első Speyer-kölcsönt. A kölcsön kamata 7,5%-os, a tőketörlesztés 2,3%-os, míg az árfolyamvesztesség 2%-os vis majorként számolva a kölcsön költsége 11,8% volt. Az első törlesztő részlet 1926. január 1-vel volt fizetendő. A kölcsön fedezetének alapját a város kereseti és forgalmi adóbevétele adta, ha ez nem lett volna elég, akkor a fogyasztási adó és a város egyéb jövedelmét is bevonták. A törvény alapján a kölcsön $\frac{3}{4}$ -ét hasznot hajtó beruházásokra, illetve

építkezésekre kellett fordítani. A város a következőkre kért pénzt; 1. gőz- és ingyenes Tisza fürdőre 9 milliárd, sertés vágóhid átalakítására 4 milliárd, 2 városi bérházra 10 milliárd, míg a város 2 fő útvonalán közlekedő villamos autó járatra 3 milliárd koronát igényelt. *„Ezen beruházások foganatosításával mindazon kulturális és szociális, valamint közegészségügyi törekvéseket kívánjuk szolgálni, amik ma már alig odázható feladatai a városnak”*.⁴⁰ *A Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok a következőket írta a kölcsönről: „a M. kir. Kormány által a magyar városok részére kieszközölt külföldi kölcsön felvétele tárgyában tett előterjesztés. A szolnokváros részére nyújtando 230 millió aranykorona kölcsönnek a forgalmi és kereseti adójövedelmek lekötése s az előterjesztett módoszatok melletti felvétele névszerinti szavazással egyhangulag elhatározottat. Dr. Füredy képviselő azon felszólalására: miszerint a lekötött adókból mindig csak a törlesztési részletnek megfelelő összeg fizetessék be”*.⁴¹

A városi képviselőtestület az 1925. szeptember 25-ei rendes közgyűlésén számadást tartott a lehívott kölcsön kapcsán. Ezek alapján a kölcsön 1. részletét megkapva a levonások után 6.173.722.500 korona (86.718 dollár) érkezett meg. A fel nem használt kölcsönt a Pénzügyminisztérium körrendelete alapján, tőkeként helyezte el a város öt bankfiókban.⁴² Az építkezésekre eddig 940.525.000 koronát használt fel.⁴³

Az 1925. október 30-ai rendes közgyűlésen a képviselőtestület megkapta a kölcsön következő részletét 6.316.484.100 korona értékben. Ezt az összeget is helyi bankokban helyezték el.⁴⁴ Az 1925-ben felvett, 10 millió amerikai dollár összegű Speyer-kölcsön szétosztása során azonban kiderült, hogy egyes városok a rájuk eső kölcsönösszeggel a tervezett beruházásaikat nem tudják befejezni, míg más városok az egyre növekvő és nem halogatható szociális, közegészségügyi, gazdasági és kulturális célú közfeladataik ellátásához további kölcsönre szorultak, ezért a települések ismét a kormányzathoz fordultak, hogy újabb hitelígényeik kielégítéséhez járuljon hozzá.⁴⁵ A kormány az 1926. évi XV. tc. 18. §-a alapján, újabb 6 millió dollár értékű kölcsönt vett fel 7%-os kamatra. Ez volt a második Speyer-kölcsön.

Az újabb Speyer-kölcsön lehetőségéről a Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok is cikkezett: *„A városok újabb kölcsönéről néhány napon belül történik döntés. A városok 77 millió aranykoronát akarnának felvenni a Speyer csoporttól. Ez összeget azonban a pénzügyminiszter sokalja és felhívta a városokat, hogy beruházási programjukat csökkentsék le 45 millió aranykoronára. Ezen az alapon érkeznek most a bejelentések a pénzügyminisztériumba. Néhány város még nem nyilatkozott, erre várnak most a minisztériumban és amint a redukált beruházási tervek összegyűlnek, a pénzügyminiszter véglegesíti a városok kölcsönét”*.⁴⁶ A magyar kormány 1926. október 27-én vette fel az újabb kölcsönt 6 millió dollár értékben.

Szolnokon az 1926. október 18-ai rendkívüli közgyűlésen döntöttek a kormány újabb kölcsön lehetőségének a felhívásáról. Ezek alapján a kölcsön kamata 7% volt, míg a kamatozás 1926. szeptember 1-ei dátummal kezdődött, a kölcsön törlesztésének vége 1947. január 1-e volt. A város képviselőtestülete az előző beruházási terveikből csak a gőzfürdő és a sertésvágóhid tervét hagyták meg. A költségekről a következőket fogadták el: *„A folyósításra előirányzott 103.449 – arany koronának felvétele azért vált elkerülhetetlenül szükségessé, mert az első külföldi kölcsön terhére tervezett sertésvágóhid építési költségei – a vonatkozó terveknek Földművelésügyi Minisztérium felülvizsgálata után az elrendelt több építkezések folytán hozzávetőlegesen 68.966 arany koronával növekedtek; az ugyancsak az első külföldi kölcsön terhére tervezett és már épülés alatt álló gőzfürdő vizellátási kérdése időközben egy mély furású artézi kút létesítését vonta maga után, mínek költségeihez való hozzájárulásra szükségeltetik az igényelt 34.483 arany korona”*.⁴⁷

Szolnok a két Speyer-kölcsönből összesen 260 000 dollárt, vagyis 18 milliárd koronát kapott,⁴⁸ amiből megépült a Tisza Szálló és Gyógyfürdő, a sertésvágóhid és a városi bérház.⁴⁹

A város egyik ma is látható jelképe, a Tisza Szálló és Gyógyfürdő 1926 és 1928 között épült meg. Az épületet 1928. április 14-én adta át a város közösségének Dr. Tóth Tamás polgármester. A Szálló mellett fűrt termálvíz látta el a Szállót és Gyógyfürdőt melegvízzel, illetve a vízben

található gázmennyiségből fűtötték az épületet. 1929-től kezdve pedig a kinyert termálvizet „Áldás” néven palackozva a város értékesítette.

3. Összegzés

Az első világháborús összeomlás, az 1919. április-augusztusi magyar-román harcok, majd az azt követő három hónapos román megszállás megviselte Szolnokot. A város több épülete romos állapotban volt, a románok több tonna árut és több millió korona értékű anyagot vittek ki az országból. Ráadásul meg kellett oldania a trianoni döntés után egyre nagyobb számban érkezett menekültek ellátását is.

A város gazdasága nemcsak a román-magyar harcok és a megszállás általi rekvirálásoktól szenvedett, hanem az új határok meghúzása miatt elvesztette legfőbb nyersanyag lelőhelyét, a Kárpátok hegyvidékét. A helyi fa- és fűrészipar válságba került az erdők határon kívülre kerülése miatt. A város volt ugyanis a máramarosi só- és faszállítmányok végpontja.

A Szolnokon új otthont találó erdélyi és felvidéki evangélikusoknak, illetve Alexander Imre alispánnak köszönhetően épülhetett meg az evangélikus templom 1932-ben.

A trianoni döntés másik következménye volt, hogy a nagyváradai Bábaképző vezetője, dr. Konrád Jenő kieszközölte a várostól és a kultuszminisztériumtól a szolnoki Bábaképző megépítését. A Bábaképző 1926-os átadása javította a város és a térség közegészségügyi viszonyait.

Az új határok mögött maradt magyar városoknak a háborús vereség, megszállás és rekvirálások, illetve a korona inflálódása miatt több évtizedes fejlesztések maradtak el. Erre adott lehetőséget a new yorki Speyer-bankháztól való kölcsön felvétele a magyar kormánynak. Az 1925-ben, majd 1926-ban felvett 10 millió dollár értékű kölcsönből több város is tudott meglévő vagy elmaradt infrastrukturális fejlesztéseket végrehajtani. Szolnokon ilyen fejlesztésnek köszönhető a Tisza-park parkosítása, a Tisza Szálló és Gyógyfürdő megépítése. Az 1928-ban elkészült épület mellett talált termálvizet nemcsak fürdésre lehetett használni, hanem bepalackozva Áldás néven értékesítette a város. Az építkezések elhúzódása és a túlköltekezés miatt az akkori városvezetés – dr. Tóth Tamás polgármester, dr. Sárközy György tanácsnok és Ungár Dezső főmérnök – ellen fegyelmi eljárást kezdeményezett a belügyminiszter, amelynek lezárultával a polgármestert és a tanácsnokot felmentette a vármegye fegyelmi bizottsága, míg a főmérnököt pénzbírságra büntette.

Szolnok az 1920-as évek elejéhez képest hatalmasat fejlődött és az évtized végére teljesen megújult a város képe.

FELHASZNÁLT IRODALOM/REFERENCES

Levéltári források

Magyar Nemzeti Levéltár Jász–Nagykun–Szolnok Vármegyei Levéltára. Szolnok rendezett tanácsú város közgyűlési jegyzőkönyvei. V.472.

Szakirodalom

Dr. Juhász István: A Trianont követő stabilizációs kísérletek – 4. rész.

[<https://ado.hu/ado/a-trianont-koveto-stabilizacios-kiserletek-4-resz/>]

Estók János (2017): Mi veszett oda a nagy háborúval és Trianonnal? Magyarország gazdasága 1914-ben. In: Rubicon. XXVIII. évf. 2017/7–8. szám 68–81. old.

Fülöp Tamás (2017): „Erőtartalékok a nemzeti célok szolgálatában” – Az 1925. évi városi kölesön és felhasználásának alternatívái. In: Hitelintézeti Szemle, XXVI. évf. 2017/3. 119–147. old.

Fülöp Tamás (2019): „Egy darab Európa a magyar síkság közepén” – A szolnoki Tisza Szálló és Gyógyfürdő megépítésének városfejlesztési aspektusai. In: Csöngé Attila – Pozsgai Erika – Szabóné Marlowski Madlen (szerk.): Zounok. A Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 33. Szolnok. 61–117. old.

Gulyás László (2021/a): A magyar állam hátrányai a békekonferencián In. Gulyás László szerk. (2021): A katonai megszállástól. A magyar béke delegáció elutazásáig 1918–1920. A párizsi békekonferencia és Magyarország. A trianoni békediktátum története II/2. kötet. Egyesület Közép-Európa Kutatására. Szeged. 95–103. old.

Gulyás László (2021/b): Visszatérés a nemzetközi politika porondjára. Magyarország belépése a Népszövetségbe. In. Kása Csaba – Vizi László szerk. (2021): Talpra állás Trianon után. Magyarországtudományi Intézet. Budapest. 119–137. old.

Gulyás László (2024): Trianon egyik alapproblémája: az igazságtalan határok. Trianoni Szemle. Különszám 2024/1. szám 54–67. old.

Kele József (1927): Vörösök Szolnokon és a Jászságban. Varga József Könyvnyomdája, Szolnok.

M. Román Béla–Dr. Pókász Endre–Szutorisz-Szügyi Csongor–Tapasztó Ildikó–V. Szász József (szerk.) (2010): Szolnok könyve. Fejezetek a város történelméből. Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata, Szolnok

Mihályi Péter (2013): A magyar gazdaság útja az adósságválságba 1945–2013. Corvina Kiadó, Budapest.

Oroszi Sándor (1996): Tutajok a Tiszán. In: Zádorné Zsoldos Mária (szerk.): Zounok. A Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 11. Szolnok. 203–218. old.

Pogány Ágnes (2019): Az állami pénzpólitika Magyarországon, 1918–1924. In: Bódy Zsombor (szerk.): Háborúból békébe: a magyar társadalom 1918 után. Konfliktusok, kihívások, változások a háború és az összeomlás nyomán. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest. 81–127. old.

Szabó László (1996): Jász–Nagykun–Szolnok megye rövid története írásban és képekben. Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet nyomdája, Szolnok.

Szolnoki fejlesztések a 20-as években.

[<http://www.blogszolnok.hu/kerdezem-szolnoki-fejlesztések-a-20as-években>]

Szolnok és Trianon. [<http://www.blogszolnok.hu/lxvolt-szolnok-es-trianon>]

Szűcs Lajos (2018): Vörösök, román megszállás és következményeik Szolnokon 1919–1920. Kézirat, Besenyszög.

Szűcs Lajos (2019): Vagonlakók, menekültek Szolnokon az 1920-as években. Kézirat, Besenyszög.

V. Szász József (szerk.) (2000): Szolnok a várispánságtól a harmadik évezred küszöbéig. Dinasztia Kiadó, Szolnok.

Korabeli sajtó

Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933 számai

Szolnok és Vidéke 1919, 1928, 1931, 1932 számai

Szolnoki Újság 1926, 1928, 1930, 1931 számai

JEGYZETEK/NOTES

¹ Ablonczy Balázs (2017): Rettenetes év. A párizsi békekonferencia és Magyarország, 1919–1920. In: Rubicon. XXVIII. évf. 2017/7–8. szám 12. old. A kérdéskört részletesen bemutatja Gulyás László (2024): Trianon egyik alapproblémája: az igazságtalan határok. Trianoni Szemle. Különszám 2024/1. szám 54–67. old.

² Ablonczy (2017) 13. old. Arról, hogy a békekonferencia döntéshozóit, milyen szempontok vezették a magyar határok meghúzása során lásd Gulyás László (2021): A magyar állam hátrányai a békekonferencián In: Gulyás László szerk. (2021): A katonai megszállástól. A magyar béke delegáció elutazásáig 1918–1920. A párizsi békekonferencia és Magyarország. A trianoni békediktátum története II/2. kötet. Egyesület Közép-Európa Kutatására. Szeged. 95–103. old.

³ Párizsban a magyar béke delegáció tagjait itt szállásolták el.

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Jász–Nagykun–Szolnok Vármegyei Levéltára. Szolnok rendezett tanácsú város közgyűlési jegyzőkönyvei. V.472. 1029/1920. 1–4. (a továbbiakban: MNL JNSZVML V.472.)

⁵ Uo. 2. old.

⁶ Uo. 2. old.

⁷ Uo. 3. old.

⁸ Uo. 3–4. old.

⁹ M. Román Béla–Dr. Pókász Endre–Szutorisz–Szügyi Csongor–Tapasztó Ildikó–V. Szász József (szerk.) (2010): Szolnok könyve. Fejezetek a város történelméből. Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata, Szolnok. 128. (a továbbiakban: Szolnok könyve 2010.)

¹⁰ Olasz eredetű szó, jelentése: megváltani, visszaszerzendő. Idegen fennhatóság alatt álló területek megszerzése békés vagy háborús úton is.

¹¹ Latin eredetű szó, jelentése felülvizsgálni. Ez békés úton történő kivizsgálást jelent.

¹² A szervezet 1918. november végén jött létre azzal a céllal, hogy megőrizze Magyarország területi integritását. Az 1920-as évek közepén beolvasztotta a kormány a Magyar Nemzeti Szövetségbe.

¹³ MNL JNSZVML V.472. 9245/1920. 174–175. old.

¹⁴ MNL JNSZVML V.472. 4012/1920. 96. old.

¹⁵ V. Szász József (szerk.) (2000): Szolnok a várispánságtól a harmadik évezred küszöbéig. Dinasztia Kiadó, Szolnok. 264–265. old.

¹⁶ MNL JNSZVML V.472. 17.043/1927. 296.

¹⁷ Uo. 296–297. old.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Mihályi Péter (2013): A magyar gazdaság útja az adósságválságba 1945–2013. Corvina Kiadó, Budapest. 31. old.

²⁰ Gulyás László (2021/b): Visszatérés a nemzetközi politika porondjára. Magyarország belépése a Népszövetségbe. In: Kása Csaba – Vizi László szerk. (2021): Talpra állás Trianon után. Magyarországi Kutató Intézet. Budapest. 119–137. old.

²¹ Jeremias Smith bostoni ügyvéd 1924. május 1-e és 1926. június 30-a között a magyarországi népszövetségi főbiztos volt. Ő vétőjoggal rendelkezett az állami bevételek felett, zároltatta az ország vagyont, új adókat vezetethetett be.

²² 1927. január 1-től az aranyalapra helyezett és a font árfolyamához rögzített pengő lett az új fizetőeszköz a korona helyett. A pengő bevezetéséről az 1925. évi XXXV. tc. rendelkezett.

²³ 1878-tól kezdve az Osztrák-Magyar Bank látta el a jegybanki funkciókat a Monarchiában. Magyarországon 1921. augusztus 1-től a Magyar Királyi Állami Jegyintézet vette át a „jegybanki” funkciókat. Erről az 1921. XIV. tc. rendelkezett. Az államtól független Nemzeti Bankról az 1924. V. tc. rendelkezett. Működését 1924. június 24-én kezdte meg.

²⁴ Dr. Juhász István: A Trianont követő stabilizációs kísérletek – 4. rész. [<https://ado.hu/ado/a-trianont-koveto-stabilizacios-kiserletek-4-resz/>]

²⁵ 1925. évi XXII. törvénycikk a városok kölcsönéről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92500022.TV>

²⁶ V. Szász (2000) 45. old.

²⁷ Uo. (2000) 49. old.

²⁸ Az Országos Lakáshivatal 1917. december 15-én állította fel a Wekerle-kormány. Feladata volt az üres lakások regisztrálása, az új építésűek „államosítása”, a jogosultak lakáshoz juttatása. A Hivatal az 1920-as években a korrupció jelképévé vált. Nagy Ágnes: Korlátozott lakásfogyasztás: lakhatási intézmények és képzetek a háború árnyékában. In: Bódy Zsombor (szerk.) (2019): Háborúból békébe: a magyar társadalom 1918 után. Konfliktusok, kihívások, változások a háború és az összeomlás nyomán. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest. 221–259. old.

²⁹ MNL JNSZVML V.472. 8472/1920. 6–7. old.

-
- ³⁰ A tutajok szerkezetéről, felépítéséről és a folyón való leúsztatásáról bővebben lásd Oroszi Sándor (1996): Tuta-jok a Tiszán. In: Zádorné Zsoldos Mária (szerk.): Zounok. A Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 11. Szolnok. 203–218. old.
- ³¹ V. Szász (2000) 194. old.
- ³² Szolnok könyve (2010) 129–130. old.
- ³³ Szabó László (1996): Jász–Nagykun–Szolnok megye rövid története írásban és képekben. Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet nyomdája, Szolnok. 191–192.
- ³⁴ V. Szász (2000) 50. old.
- ³⁵ A pénzügypolitikáról lásd bővebben Pogány Ágnes (2019): Az állami pénzügypolitika Magyarországon, 1918–1924. In: Bódy Zsombor (szerk.): Háborúból békébe: a magyar társadalom 1918 után. Konfliktusok, kihívások, változások a háború és az összeomlás nyomán. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest. 81–127.
- ³⁶ Szolnok könyve (2010) 130.
- ³⁷ Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok, 1926. december 12. 2.
- ³⁸ Fülöp Tamás (2017): „Erőtartalékok a nemzeti célok szolgálatában” – Az 1925. évi városi kölcsön és felhasználásának alternatívái. In: Hitelintézeti Szemle, XXVI. évf. 2017/3. 119–132.
- ³⁹ Uo. (2017) 132.
- ⁴⁰ MNL JNSZVML V.472 9640/1925. 183–189.
- ⁴¹ Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok, 1925. július 5. 2.
- ⁴² Az öt bankba a következő összegek kerültek elhelyezésre: a szolnoki Mezőgazdasági Takarékpénztár Rt.-nél 1.359.475.000, a szolnoki Tiszavidéki Hitelintézet Rt.-nél 1.200.000.000, a Külső Szolnok megyei Takarékpénztárnál Rt.-nél 1.000.000.000, a szolnoki Hitelbank Rt.-nél 1.000.000.000, míg a Nemzeti Hitelintézet Rt.-nél 673.722.500 koronát.
- ⁴³ MNL JNSZVML V.472 14.226/1925. 332–334.
- ⁴⁴ MNL JNSZVML V.472 15.205/1925. 337–341.
- ⁴⁵ Fülöp (2017) 133.
- ⁴⁶ Jász–Nagykun–Szolnokmegyei Lapok, 1926. október 14. 3.
- ⁴⁷ MNL JNSZVML V.472 18.153/1926. 330–333.
- ⁴⁸ Szabó (1996) 194.
- ⁴⁹ A városi bérház a szolnoki városháza utáni épület, amelynek pontos címe: Táncsics Mihály út 1.